

Der var noget at skrive hjem om i 1925

3 breve fra Eva Hartvig (født Petersen) til frk. Lorenze Jensen, Rødkildegård, Lindenberg pr. Roskilde.

Redaktion og noter: Helge Schultz-Lorentzen.

Brev nr. 2 og 3 følger i et kommende nummer.

Eva Hartvig¹ rejste med s/s GERTRUD RASK til Upernavik i 1925

S/S »Gertrud Rask« i Julianehåb 1925.

Brev nr. 1.:

Rejsen med »Gertrud Rask«

Ja, så kom jeg afsted, under alle festlige former sejlede »Gertrud Rask«² fra København mod det høje Nord. Mit hjerte voksede sig jo – nok lidt bristefærdigt – stort da jeg tog afsked med Mogens, men jeg synes selv, at jeg klarede den stolt.

Den 13. august kl 10½ aften ankom vi til Thorshavn. Samme dag modtog jeg

radiotelegram om lille Anne Meretes fødsel. Ja, Gudskelov at det gik godt. Flaget gik i dagens anledning til tops, vi fik fin middag, Anne Meretes skål udbragt af kaptajnen² og om aftenen fik vi melon og madeira og farmors skål drukket. Sig så ikke, at hendes fødselsdag ikke blev fejret festligt midt ude på Atlanterhavet.

I fint vejr, med en vidunderlig solnedgang som baggrund nærmede vi os Færøerne, Lille Dimon, Store Dimon,

Nolsø, Strømø og hvad de nu alle hedder. I næsten lige linier tegnede de sig som mørke conturer mod den hvidgyldne himmel, et pragtfuldt syn! Indsejlingen skyder sig som to klippearme ud i havet, kun forsynet med grønne fyr, og ovenover en himmel fuld af tindrende stjerner.

Thorshavn ligner en mørk grotte, hvori et stykke af stjernehimlen er dalet ned. Efter at have fået en færing ombord, en landbrugskandidat³, der skal til Godthaab for at afgøre hvorvidt faareavl kan betale sig der i distriktet, dampede vi atter ud af havnen.

Den 15. og 16. august laa vi underdrejet på grund af storm og strøm og huggede i søen på stedet. Min hjemve var saa vindomsust og havindsaltet og kogte som en gammel concylie, så jeg gik til køjs dog uden at være søsyg.

I Dag skriver vi den 19. Vi er nu i polarstrømmen, hvilket godt kan mærkes. Her er hundekoldt og jeg er glad for min sælskindspels og mit tykke undertøj.

Vi har det meget fornøjeligt ombord, har til dato hver dag fået radio pressetelegram fra Lyngby, og herrerne⁴ har startet en Atlanterhavsavis, som udkommer hver dag ved middagsbordet og hvor vi alle får vore hip, hvilket vækker stormende munterhed. I aftes havde vi biografopstilling. To herrer var udklædte som Fyrtårnet og Bivognen⁴, de gjorde det så mesterligt, at vi lå flade af grin. Grammofonen spiller og dansen går hver aften enten i salonen eller på dækket eftersom vejret er. Vi har nu i mange dage kun set hav og himmel og himmel og hav i en uendelighed. Kun en norsk

hvalfanger og to trawlere har vi mødt på hele vor sejlads indtil dato. Himlen er grå hverdag og let fugtig men havet er stille – Gudskelov. Kaptajnen lover fint vejr når vi nærmer os Ostkysten. Han er meget elskværdig, har overladt sin pompøse kahyt til fru kolonibestyrer Hastrup⁵ fra Julianehåb og mig, så vi har det som blommen i et æg.

Fredag den 21. august kl. 6 morgen. Alle mand på dækket, Ostkysten sigtbar, store drivende isfjelde i de mest fantastiske former, alt oversvømmet af det lodigste solguld og farver spillende, men stærke som opalens; og ovenover det hele en himmel så blå, så blå som på skabelsens første dag. Ens øjne bliver blanke, glasklare og fulde af eventyrsforventninger! Dejligt – dejligt!

Langsomt men sikkert glider vi ind i Lindenovfjorden, hvor skib aldrig før har været, stadig loddende havdybden, af og til med et bums mod undersøisk isblok så mønjen fra skibsskroget flyder rundt i vandskorpen. Luften er nu under 3 grader og vandet 1. Solen skinner og små eksplotioner forega rundt om os i isblokkene; og de store isfjelde kalver med drøn og sprøjtende vandkaskader. Det er indlandsisen, som fra de utallige bræer skyder sig ud og ned over fjorden, hvor de så falder ned og med drøn og torden ender i havet. På begge sider af bræen er der altid moræne, jord og grus og sten, og dér kan man under gunstige forhold finde de pragtfuldeste blomster.

Helt inde i fjorden ankrede vi op, en 10 minutters rotur fra land. To robåde blev sat i land. Ekspeditionen⁶ gik i motorbåden for at udfinde sig en passende boplads. Vi andre roede i land i nær-

heden af et pragtfuldt vandfald, hvor skumsprøjt i solskinnen strålede i alle regnbuens farver. Vi klatrede til vejrs, så ud over snedækte tinder, bræer og gølge klipper af feldspat, fandt ældgamle jettegryder, og midt i al den vildhed blomstrede 100 forskellige urter og blomster, som alle havnede i statskonsulent Hansen's botaniserkasse.

Da ekspeditionen havde valgt sig boplads blev alle dens forskellige grejer i båden sejlet ind til land. Vi hjalp til alle og enhver, og det var hårdt arbejde. Bjælker, tagpap, petroleumstønder, olietøj, værktøj, komfur, proviant, ammunition, geværer, skindtøj o.s.v. Det slæbte vi op over en fjeldkam, og vi svedte – Gud hvor vi svedte, men med godt humør. Pladsen var meget gunstig valgt, gennemrislet af små vandløb fra en nedstyrtende elv. Jeg og hr. Drosvad⁷ fangede en ørred i et af vandløbene. Pladsen var et engdrag, indhegnet med høje skærmende fjelde. Der byggede de hus eller rettere skur og to af dem – Tutein⁸ og Knudsen⁹ – skulle overvintre for at konstatere om stedet egner sig til fåreavl. Vi har haft meget grin ombord med hensyn til fåreavl. Da alt var losset

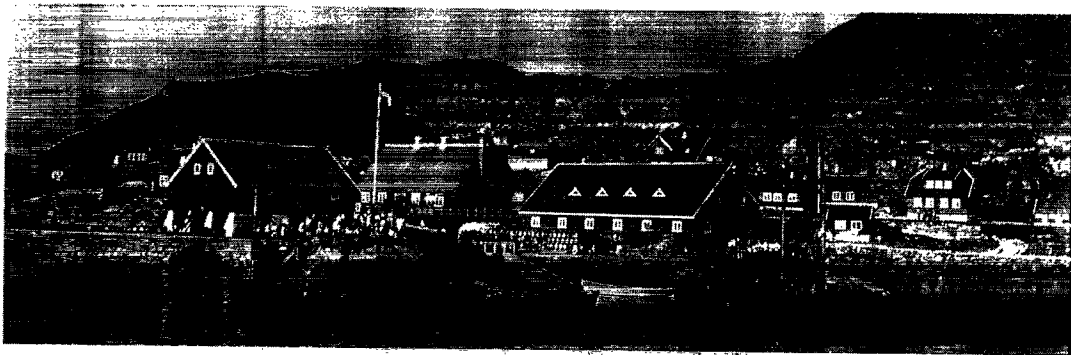
På vej ind til Julianehåb: »Nu kommer kajakerne side om side med deres hvide skydesej!«.

tog jeg en plade af hele forsamlingen og alle grejerne, som lå hulter til bulter på klippestenene. Så fattede vi med motorbåden ud til »Gertrud Rask«, hvor vi drak et sidste bæger med ekspeditionen. Håndvink og tre drønende hurraråb og båden gled bort. »Gertrud Rask« lettede igen til flugt videre imod nord. En mægtig oplevelse! Vi fandt et par ældgamle bopladsler med hensmuldrede kranier ikke langt fra hvor ekspeditionen slog sig ned.

Søndag 23. august. Julianehåb i sigte. Solen sopper endnu i vandskorpen, men om et øjeblik slipper den og glider helt op på himlen, som stadig er ulastelig blå. Nu kommer kajakerne side om

»Store drivende isfjelde i de mest fantastiske former«.

»Og så dukker kolonien Julianehåb pludselig frem ...«.

side med deres hvide skydesejl, og to har haft heldig morgenfangst. En sæl på slæb, som skiller vandet i to dybe blå furer. Isfjelde ligger her som oversået, fantastiske i deres farvepragt og former.

Nu kan vi igennem kikkerten se Radiostationen, som ligger på et fjeld med et endnu højere bag sig, som grundet sin form kaldes »Redekammen«. Lige ind til kysten »Uglspils« skumle hule. Og så dukker kolonien Julianehåb pludselig frem med sine små pyntelige nymalede, velvedligeholdte huse. Danebrog vajer på kolonibestyrer Hastrups¹⁰ hus og ude på havnen og kajen myldrer, skubbes og trænges grønlænderne, store og små, unge og gamle i brogede maleriske anorakker, skindbukser og kamikker. Bestyrerens motorbåd lægger til ved skibssiden og dermed er min lystige kahytskammerat og datters¹¹ rejse endt.

Omfavnelser og præsentation for hele kolonien, præst, læge, radiostationsforstanderen o.s.v. Invitation iland til kolonibestyrerens, drikker veritabel komælk. Det her ligner mest et velstillet norsk fiskerleje. Geder på fjeldskråningerne og fisk til tørre på klipperne, små køkkenhaver, som slet ikke er bare

thori. Besøg i kirken og hos præsten, alt hyggeligt og confortabelt. Når vi går fra det ene sted til det andet er vi fulgt af hele koloniens grønlænderungdom, som af nysgerrighed falder over hinanden, smiler huldsaligt og klør sig med alle 10 fingre i håret for at flytte komakkerne (lusene).

Efter sidste traktement hos præsten Chemnitz¹², som stammer ned fra eskimoer, går vi atter i båden, entrer »Gertrud Rask« af faldstigen, letter og tager sejlskibet »Nordlyset«¹³ på slæb ud i rum sø, hvor den så overlades til sin fart mod de danske, hjemlige strande.

Nu er jeg eneheriker her i kaptajnens kahyt. Ved Godthåb skal vi sætte 4 i land, og så tænker jeg mine velmagtsdage er forbi. Jeg synker ned til at få logi i en ganske almindelig passagerkahyt.

Kl. 8 slap vi »Nordlyset«, som så for fulde sejl satte kursen mod Danmark. Et mægtigt stolt syn, sådan en fuldrigget sejler.

25. august. I dag til morgen skulle vi have været i Godthåb, men grundet på tæt tåge ligger vi stille og bruger sirenen. Her skal næsten altid være tåge, og da is

og skær desforuden vanskeliggør sejlad-
sen, er der intet andet at gøre end vente
indtil forsynet atter bliver os gunstigt.
Vi havde radiotelegram fra Ricard West,
som er chef for ekspeditionsskibet »Is-
lands Falk«¹⁴. Han ligger her i Godthåbs
havn, måske jeg får hilst på ham. Han
kom så meget som kadet og luitnant
hjemme. Forresten er chancerne ikke
meget store, vi har ingen last til kolo-
nien og da vi desuden er forsinket, bli-
ver det nok kun at landsætte seminari-
sten med kone¹⁵, landbrugskandidaten¹⁶
og radiotelegrafisten¹⁷.

Efter et helt døgn forsinkelse grun-
det på tåge, løb vi ind til Godthåb i går
den 26. august. – I havnen lå »Islands
Falk« sammen med et par norske hval-
fangere som West havde kabret. Det var
morsomt at hilse på ham efter så mange

års forløb. Han spiste frokost ombord
på »Gertrud Rask«. Havde været i Uper-
navik hos Ottos¹⁸ og bragte mange hil-
sner med fra dem alle. Ja, han havde
sågar været med skibet i Etah, hvor han
kappede en amerikaner, som ulovligt
havde ræveskind ombord. De blev taget
fra ham og fik bøder for det så det klod-
ser.

Godthåb er en anselig koloni. Des-
værre hang skyerne drivende tunge og
klamme ned over fjeldene, så indtrykket
var ikke så festligt som ved Julianehåb.
Vi var i land, så alle seværdigheder og
blev som sædvanlig præsenteret for ho-
noratiores. Fik høns og geder ombord,
som skal til Holsteinsborg. I bugten lå
en stor hval, som den norske hvalfanger
havde harpuneret. Den lugter værre end
en ulykke, men grønlanderne havde

Kaptajn H. F. V. Hansen, som ses til højre, var stor selskabsmand. Her er et selskab ombord i »Gertrud Rask«
i Julianehåb 1923.

trods det, ædt sig vommen fuld med det sørgelige resultat at 21 døde.

Efter 3 timers ophold dampede vi videre mellem 200 skær, som vanskeliggør sejladsen.

27. august. I dag kl. 7 aften i Sukkertoppen, hvor den dødssyge grønlander, lagt på bære, blev roet i land og bragt på sygehuset. Han var glad ved at nå hjem inden døden indhentede ham. Han havde tuberkulose i lungerne og tarmene.

Sukkertoppen er en morsom koloni. I en brat og teatralsk stigning ligger huse og jordhytter langt op af fjeldene, og ind imellem skyder havet sig som små idylliske »søer«. En Guds velsignelse af børn og hunde følger en trolig i hælene, om det så var til verdens ende, tror jeg! – Vi var inde i flere jordhytter for at se på skind, her er det nærmest rensdyrskind. Et par fiskere fra Upernavik ville gerne have dem til »timiaq« – kofte med hætte. De siger, at rensdyrskind bærer oppe når man er ved at forlise.

Der findes her – 24 mil ind i landet – store hjerde af rener, som på bestemt årstid går på træk til de store lyngsletter, og så er ingen grønlander til at holde hjemme. Sukkertoppen er en rig koloni, hvilket imidlertid ikke kan ses på befolkningen. De var alle mere eller mindre lasede. Her er et mægtigt torskefiskeri, og det er meget morsomt at se den hurtighed og behændighed hvormed de behandlede fisken, lige fra den fiskes og til den i pakhuset ligger nedsaltet i tætte pakninger fra gulv til loft.

I butikken var vi også. Den var stuvende fuld af grønlanderinder og unger, som de ugenert satte op på disken. De er ikke lige kønne; nogle har hoveder og ansigt så der ville være nok til en 3 a 4 stykker. De går alle i bøjede knæ, er lange i overkroppen, har korte ben, store hoveder, men ingen ende. Bukserumpen er så flad, at man dårlig kan forestille sig det der er inden i.

Det vrirlede i bugten med kajakker og grønlanderne entrede for at faldbyde forskellige ting, men der var ikke

»Sukkertoppen er en morsom koloni«. Foto fra o. 1920.

Slædekørsel ved Holsteinsborg.

noget ved noget af det, så handlen var kun sparsom. Vi fik en del grønlandere med, dels nogle som skulle besøge fjerne slægtninge, og dels unge grønlandere, som skulle være kivfak – tjenerinde – for danske i kolonien.

Jeg har endnu kaptajnens kahyt, og måske jeg får lov til at beholde den for hele rejsen. Han er forfærdelig rar, lige nu var han inde med et æble til mig. Han er som en far for os alle.

Kl. 3 lettede vi anker og stod så igen ud i rum sø. I morgen den 28 ds. skal vi normalt være i Holsteinsborg. Der skal kolonibestyrer Bistrup¹⁹ sættes i land med kone, barn, tjenerinde, geder og høns.

28. august kl. 10 morgen nåede vi ind i Holsteinsborg havn og fik straks af kaptajnen den sørgelige meddelelse, at vi skulle tage kul ind her og ikke i kulbrudet, Kutdsal (K'utdligssat), som jeg havde glædet mig så meget til at se. Ikke heller Egedesminde løber vi an, hvor provst Balle²⁰, frue og børn og kivfak skulle landsættes. De må alle tage med til Upernivik. Grundet kighosteepedime i Egedesminde må vi ikke på oprejsen anløbe de to kolonier, for ikke at bringe smitten nordpå. Det var radiotelegram fra direktøren, som nu er på vej hjem

med »Hans Egede«. Altså gerne mukke, men lystre! De unge piger, som skal være lærerinder i Egedesminde var hentykte over at få den nordligste koloni med. De bliver så ved skibets hjemfart sat af i motorbåd ved Egedesminde. Det var en stor skuffelse for mig, men kaptajnen lovede mig, at hvis jeg tog med »Gertrud Rask« hjem næste år, skulle vi anløbe de to steder jeg nu bliver snydt for.

Holsteinsborg er en yndig koloni; en god vej strækker sig gennem et helt dalstrøg dybt ind over fjeldene. Blomster og en mængde lavarter vokser som et tykt tæppe både på jorden og klipperne; ja, selv den mindste sten er overgroet af gult og grøn lilla, hvidt og rødt lav. Det er en farvepragt, som ikke er til at stå for. Jeg plukkede mit lommetørklæde propfuldt og var ked af at jeg ikke havde en stor sæk. Hvis der i Upernavik er lige så meget lav kommer jeg hjem med en hel skibsladning til Lorenzes uldgarnsfarveri. Midt i al den dejlige farvepragt lå en fjeldsø med vand som, ja hvad skal jeg sammenligne det med? jo, med et blått døende øje.

Her i Holsteinsborg er de pragtfulde hunde en hel anden race end dem ved de to andre kolonier. Store kraftige slæ-

dehunde med en pels som bjørn. Da jeg gik og plukkede lav kom en 8-10 stykker farende med vilde hyl ned ad fjeldet mod mig. Det satte sig svært i knæene på mig, for de bæster lignede jo grangivelig ulve. De stoppede op, snusede til min sælskindspels, gned sig op ad mig og fortsatte så ned mod kolonien med fæle hyl; måske det var den tid de skulle fodres. Her i Holsteinsborg er der en hel fiskekonserves fabrik, som fiskemester Jensen²¹ har æren af. Det er ganske enormt hvad der fanges af helleflyndere. En ren kapital, selv de hermetiske dåser laver de her på stedet. De vil komme i handelen hjemme i Danmark, enten nu i efteråret eller til foråret. Du skulle prøve dem, de smager udmærket.

Om aftenen var vi til kaffe hos pastor Westergaard²² og bagefter til dansemik i tømmerværkstedet, som i den anledning var ryddet. Ved et par tranlampers sparsomme lys og harmonikatoner vuggede hele koloniens grønlanderungdom deres flade skindender.

Noter v/ Helge Schultz-Lorentzen

Brev 1:

1. Eva Hartvig var uddannet fotograf, men ingen ved noget om hvor hendes fotografier er. Hun har kendt kolonibestyrer Lembcke-Otto og hans kone Ida, og har sikkert været inviteret til at besøge dem og overvintre i Upernavik.
2. »Gertrud Rask« bygget til KGH, jomfrurejse i 1923 forlist 1942.
2. Kaptajn H.F.V. Hansen (1872-1964) fører af m/s Disko 1927-34, skibsinspektør 1934-42.
3. Forsøgsleder Knudsen fra Statens Forsøgsstation på Færøerne.
4. Redaktorerne var kolonibestyrer Aage Bistrup og forfatteren Peter Tutein, som også optrådte som Fy og Bi.

5. Julie Hastrup (f.1888) gift med Oluf Hastrup i 1908.
6. Der var 4 ekspeditioner med skibet: 1. Landbrugs-ekspedition under ledelse af tidl. inspektør Ole Bendixen med landbrugskandidat K.N.Christensen, senere færeveilstyrer i Julianehab, som deltager. 2. Peter Tutein, skulle overvintre i Lindenowfjorden for at undersøge sælbestanden, for om muligt at nogle grønlandske fangerfamilier kunne bosætte sig der. 3. Statskonsulent K. Hansen skulle studere plantevæksten i Julianehab distrikt med henblik på en udvidelse af færeveilsten i Sydgrønland.
4. Forsøgsleder Knudsen, som skulle undersøge mulighederne for udvidelse af færeveilsten i Godthab distrikt.
7. Andreas Lund-Drosvad (1902-87), leder af garnfangsten i Upernavik, senere udstedsbestyrer i Prøven. Forfatter.
8. Peter Tutein, fangstmand og forfatter.
9. Se note 3.
10. Kolonibestyrer Oluf Hastrup (1875-1933) i Grønland 1895-1927, kolonibest. i Julianehab 1916-27.
11. Hastrups datter Ruth (f. 1910) senere gift med kolonibest. L.Hagensen.
12. Karl Chemnitz (1884-1965) præst flere steder i Grønland.
13. KGH's barkskib »Nordlyset« der sejlede i Grønlandsfarten 1853-1926. I 1925 var Johannes Balle fører.
14. »Islands Falk«, marinens inspektionsskib, som i 1924, 25 og 26 udførte zoologiske og hydrografiske undersøgelser ved Vestgrønland. Fører Orlogskapt. Richard West.
15. Seminaristen med kone er Michael Gam (1901-82) og fru Helga. M. Gam var efterskoleforstander i Egedesminde 1928-48, skoledirektør 1950-60, minister for Grønland 1960-64.
16. Landbrugskandidaten, se note 3.
17. Telegrafbestyrer Thorkild Wodschow. Der var telegrafbestyrer i Godthåb til 1947.
18. Kolonibestyrer C.E. Lembcke-Otto (1882-1932). Familien omkom ved skonnerten »Sælen« forlis i 1932.
19. Kolonibestyrer Åge Bistrup (1884-1954).
20. Provst Knud Balle (1877-1928), gift med Anna Balle, børn Poul Edinger, Esther og Holger, der senere blev provst for Grønland (1956).
21. Fiskemester J.M.Jensen. Ansat i Holsteinsborg 1910, som leder af fiskeriet og senere fiskefabriken.
22. Pastor N.P. Vestergaard (1893-1956), senere provst for Grønland 1929-34 gift med læge Ingeborg Vestergaard (f.1895)